

גְּלַתָּהּ יְהוּדָה מֵעֲנִי וּמִתּוֹ עֲבֹדָה הִיא יִשְׁבֶּה בְּגוֹזִים

לֹא מִצְאָה מְנוּחַ כָּל דְּפִיָּה הַשְּׂיִגוּחַ בֵּין הַמִּצְוִים: (איכה פרק א' פס' 3)

שמעו נא אחינו בית ישראל, כי בעוונותינו ועוונות אבותינו, אנחנו מונים לחורבן בית מקדשנו, ולשריפת היכלנו, ולגלות שכינת עוזנו, ולנפילת עטרת ראשנו, ולפזור עם הקודש מירושלים עיר הקודש. אוי לנו על גלות השכינה. אוי לנו על חרבן בית המקדש. אוי לנו על שריפת התורה. אוי לנו על הריגת הצדיקים. אוי לנו על צערן של משיח. היום אלף תשע מאות ושלושים ושמונה לחורבן בית המקדש.

מפני מה אתם בוכים?

בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשנייה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר.

תלמוד בבלי מסכת תענית דף כו עמוד ב

1392 לפני תחילת מניינם: נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ.

586 לפני תחילת מניינם: נבוכדנצר הכבלי החריב את הבית הראשון.

...סח לי זקן אחד מאנשי ירושלים, בבקעה זו הרג נבזוראדן רב טבחים מאתים ואחת עשרה ריבוא, ובירושלים הרג תשעים וארבע ריבוא על אבן אחת, עד שהלך דמן ונגע בדמו של זכריה...
תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נו עמוד ב

70 למניינם: טיטוס הרומאי החריב את הבית השני.

...וימנו ראשי היהודים, אשר יצאו אל טיטוס... את מניין המתים אשר יצאו מכל שערי ירושלים, להיקבר בימי הרעב ובמלחמה, הנודעים להם. ויהי מספרם שש מאות אלף וחמש מאות ושבעים וחמישה, מלבד המתים בבתים וברחובות... ומלבד המתים בהיכל ה' ובבית המקדש ובחוצות ירושלים...
ילקוט מעם לועז – איכה.

132 למניינם: ביתר נפלה בידי הרומאים, והושם סוף למרד בר כוכבא.

...והיו הורגין בהם והולכין עד ששקע הסוס בדם עד חוטמו והיה הדם מגלגל סלעים משאוי ארבעים סאה עד שהלך הדם בים... אמרו שלוש מאות מוחי תינוקות מצאו על אבן אחת...
תלמוד ירושלמי מסכת תענית פרק ד דף סט טור א

לִּמְ אֶבְרָתְךָ וְאֶפְרָתְךָ חֲבִיבִי אֶמְרֵ תְהָמוֹתַי אֲשֶׁר אֲשַׁנֵּן:

הֲלִמְקַדְּ שְׂאָרוֹן אוֹ כְרוּבֵי סֹאֵף רַעוֹ כְּרִבֵי סִקְפוֹ דֹשָׁם קִנְיָן:

וְעַל לִדְוֵךְ אֲשֶׁר הוֹכֵחַ לְלֹן לְנִצְחָה בְּשֵׁי תְלָא לְרַבְּנָן:

אֵיךְ מִשְׁמִי מְעַל אִוְרֵי סִתְמֵי סֹאֵף רַעוֹ מִן הַגֵּן מִשְׁמֵר יְכוֹנֵן:

וְעַל לְהַרְבֵּה עֲקָמֵי מִן תְּעַל הֵי סִבְךָ אִקּוֹ סִסְ סִקְסֵי מִן מְעוֹנֵן:

וְאֵיךְ תִּשְׁשֶׁךְ הָאוֹרֵ תִהְלֶכְךָ תִּהְלֶמְךָ דְּמִוֹתֵךְ גְּלִמּוֹד מִי יְבוֹנֵן: נְסוּדֵךְ תִּתְּנֵךְ שְׂמוֹצֵי אֵלֹאֹרֶה וּמִי הוּא זֶה עֲלֵי הַדּוֹרֵר יְגוֹנֵן:

תְּלֵלֵי תִפְּלֵ עוֹ לְלֵלֵי סִיּוֹ נְקִי סִיּוֹ וְנִקֵי סִיּוֹ חָזוּ לְמֵלְחוֹנֵן:

לְזֹאת כָּל יוֹם נִכְלֵ לֵיל אֲיִילֵל בְּרוּ סִבְךָ לְקִמּוֹ אֶבְרָתְךָ וְאֶפְרָתְךָ:

וּמִן הָאֶסְפוֹ תִתְּנֵךְ הָאֶקְרָךְ אֶלְקִפוֹ וְהַמְדַמֵּעַ עַפְרֵי רַצִּיּוֹן אֲחֹרֵן:

וְאֶחָד לְמִשְׁמוֹעַ קוֹלֵךְ לְמִרְבֵּי נִשְׁבָּח תִּתְּנֵךְ הָאֶקּוֹנֵן:

...סמוך לבית המקדש היה שם איש ושמו דואג בן יוסף, וכשמת הניח בן קטן לאמו, והייתה אמו מודדת אותו בטפחיים וטופח ובאצבע, ועל כל טופח וטופח שהיה התינוק גדל, הייתה אמו נותנת משקלו זהב לבית המקדש, וכיון שהקיפו צרים על ירושלם ואכלו כל מה שיש בבתיהם, כי שלוש שנים וחצי באה ירושלם במצור ואכלו כל מה שיש להם, עד שעמדה האישה ושחטה את בנה, לקיים מה שנאמר "ואכלתם את בשר בניכם ובשר בנותיכם תאכלו" (ויקרא כ"ו), באותה שעה הניחה את בנה בחיקה, והייתה מגפפתו ומנשקתו, ואומרת אוי נא לאמך שלא שמחה בך, הידיים שטענו אותך יקצצו, והפה שנשק ייסתם, והשדיים שהניקו אותך ימסו, והרחם שיצאו ממנו יעקר, ולמה נקרא שמו רחם שהוא מתרחם, וכיון שגרמו עונות נהפכו אותו הרחמים לאכזריות, ונתאכזרה על בנה כנמייה הזו שהיא יולדת ואוכלת את בניה, והייתה רואה את דמו, והייתה בוכה עליו ומקוננת על מה שראתה...

מדרש אגדה, דברים פרק א

על אלה אני בזכה?

(איכה פרק א' פס' 16)

הוצאה לפועל?

ועוד גלתה יהודה מעוני על שמשכנו משכנו של עני בתוך בתיהם, כמו שנאמר ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו (דברים כ"ד) ונאמר בתורה אם חבול תחבול שלמת רעך בבוא השמש תשיבנו לו, כי היא כסותה לבדה, היא שמלתו לעורו במה ישכב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני (שמות כ"ב), לכאורה למה נאמר כי חנון אני, והרי היה הכתיב צריך לומר כי דיין אני. אלא... אף על פי שלא יהיה בשעת הדין על עוון זה אעניש ולא אהה ותרן, ואמנם גלו על עוון זה.

ר' שמואל די אווידא, לחם דמעה, צפת, מאה ט"ז

גלתה יהודה מעוני, על שאכלו חמץ בפסח דכתיב לחם עוני.

דבר אחר על שחבלו משכנו של עני כדכתיב ואם איש עני הוא.

דבר אחר מעוני, על שעשקו שכר שכיר שנאמר לא תעשוק שכיר עני ואביון.

דבר אחר על שגזלו מתנות עניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם.

דבר אחר על שעבדו אליילים שנאמר קול ענות אנכי שומע.

ומרוב עבודה, שהיו משתעבדין בעבד עברי:

ילקוט שמעוני איכה רמז תתרי

עיני עיני ירדה מים

(איכה פרק א' פס' 16)

העסקה פוגענית?

למדנו לימוד היטב הדק דאין לאדם להשתמש במשרתים שלו בעבודת פרך ובביזיון ובקושי השעבוד, כי אם ברחמנות בין האדם עצמו בין בני ביתו כי העושה להפך מזה הוא הנענש בעונש גדול להיות בעבדות ושעבוד או אחד מבניו.... אשר בזה נראה לפרש מאמר רז"ל באיכה רבתי, גלתה יהודה מעוני ומרוב עבודה. שדרשו שם מעוני שגזלו מתנות עניים. ומרוב עבודה שנשתעבדו בעבד עברי. גלתה יהודה מעוני שהיו עושים עיני לעבדים ושפחות וכן מרוב עבודה שהיו משתעבדים בהם בריבוי עבודה בלי חמלה וחנינה כי זה הדבר גורם להם להיות גולים בגלות.

הרב חיים פאלאג'י, תוכחת חיים פרשת וארא, אוזמיר 1788 - 1869

מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשת רבו, ושוליה של נגר היה. פעם אחת הוצרך (רבו) ללוות, אמר לו: שגר אשתך אצלי ואלונה. שיגר אשתו אצלו. שהה עמה שלושה ימים. קדם ובא אצלו. אמר לו: אשתי ששיגרתני לך, היכן היא? אמר לו: אני פטרתיה לאלתר, ושמעתי שהתינוקות נתעללו בה בדרך. אמר לו: מה אעשה? אמר לו: אם אתה שומע לעצתי גרשה. אמר לו: כתובתה מרובה. אמר לו: אני אלוך ותן לה כתובתה. עמד זה וגרשה, הלך הוא ונשאה. כיון שהגיע זמנו ולא היה לו לפורע, אמר לו: בוא ועשה עמי בחובך. והיו הם יושבים ואוכלים ושותין והוא היה עומד ומשקה עליהן, והיו דמעות נושרות מעיניו ונופלות בכוסיהן, ועל אותה שעה נתחתם גזר דין.

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נח עמוד א

מפני מה אתה מצחק?

שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור' עקיבא מצחק. אמרו לו: מפני מה אתה מצחק? אמר להם: מפני מה אתם בוכים? אמרו לו, מקום שכתוב בו: והזר הקרב יומת (במדבר א') ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה? אמר להן: לכך אני מצחק, דכתיב: ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו (ישעיהו ח'), וכי מה עניין אוריה אצל זכריה? אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני! אלא, תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב: לכן בגללכם ציון שדה תחרש (מיכה ג'), בזכריה כתיב: עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים (זכריה ח'), עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה - הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה - בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו: עקיבא, ניחמתנו! עקיבא

תלמוד בבלי מסכת מכות דף כד עמוד ב